

4. Przeclawska A. Zróznicowanie kulturalne młodzieży a problemy wychowania / A. Przeclawska. – Warszawa : Państwowe wydawnictwo naukowe, 1976. – 285 s.
5. Sroczyński W. Implikacje badawcze pojęcia «aktywność kulturalna» // Problemy badania i rozwijania aktywności kulturalnej studentów. – Zielona Góra, 1988. – S.45–59.
6. Tyszka A. Uczestnictwo w kulturze / A. Tyszka . – Warszawa : Państwowe wydawnictwo naukowe, 1971. – 378 s.
7. Urbanek J. Uczestnictwo młodzieży akademickiej w kulturze / J. Urbanek. – Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2002. – 139 s.
8. Концепція національного виховання студентської молоді [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт «НАУ. Законодавство України». – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?code=vr2_4290-09.

РЕЗЮМЕ

В статтє проанализировано терминологическое поле польских исследований, касающихся проблемы участия в культуре и культурной активности студентов; описаны формы и виды культурной деятельности молодежи, функции участия в культуре; представлено классификацию позиций студентов по отношению к культуре; обоснована важность создания культурного пространства на территории университета.

Ключевые слова: культура, участие студентов в культуре, культурная активность, культурная деятельность молодежи, культурное пространство.

SUMMARY

The terminological field of Polish research works on the problem of students' participation in culture and cultural activities are analyzed in the article, forms and types of youth cultural activity, functions of participation in culture are described, classification of students' position concerning culture is presented, revealed the importance of creating cultural space on campus.

Key words: culture, students' participation in culture, cultural activity, cultural activity of youth, cultural space on campus.

УДК 613.71/.73-057.87(477+438)

Н. О. Долгова

Сумський державний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

У статті висвітлено сучасні підходи до формування культури здоров'я студентської молоді, які існують у науково-педагогічному просторі України та Польщі; розкрито нові урядові стратегії охорони здоров'я, які здійснюються країнами Європейського Союзу; виявлено перевагу довгострокових комплексних програм формування культури здоров'я студентської молоді в Україні та Польщі.

Ключові слова: культура здоров'я, здоровий спосіб життя, студентська молодь, Європейський Союз, принцип природовідповідності, освіта.

Постановка проблеми. Концептуальні підходи до проблеми здоров'я нації перебувають сьогодні у центрі наукових дискусій в Україні. Обґрунтовується необхідність змінити духовні пріоритети і тип мислення,

які вчені характеризують як аксіологічний, етичний та екологічний. Пропонуються принципово нові характеристики здоров'я, що дозволяють розробляти практичні критерії ефективності процесу фізичного виховання студентської молоді. Проте наукові розвідки щодо формування культури здоров'я студентської молоді є фрагментарними та епізодичними, що обмежує можливість створити цілісну картину наукових поглядів на цю проблему. Тому дослідження проблеми формування культури здоров'я студентської молоді є актуальним.

Аналіз актуальних досліджень. О. М. Бондаренко розглядає компетентнісний підхід до формування культури здоров'я молоді в контексті валеології і зосереджує увагу на необхідності вдосконалення та широкого впровадження здорового способу життя у навчання і виховання молодого покоління, у практику вищої школи. З позицій педагогіки досліджують до проблеми фізичного здоров'я Ю. Д. Бойчук, В. П. Горашук, Т. Г. Шаповалова, стверджуючи, що хворі і нетреновані діти, маючи лише частку генетичних резервів здоров'я, не можуть добре навчатися, продуктивно працювати і проявляти індивідуальність. Н. Л. Боляк, Г. Є. Іванова, І. М. Чорнобай пропонують розв'язувати проблему формування культури здоров'я студентської молоді засобами фізичної культури та спорту. Польський дослідник Б. Куницький (*B. Kunicki*) визначає фізичну культуру як складник стилю студентського життя. Українські науковці В. М. Копа та С. М. Горбунова, розглядаючи проблему з філософських позицій, стверджують, що духовне, моральне, особисте, соціальне, інтелектуальне, емоційне, репродуктивне, психічне, фізичне здоров'я необхідно вивчати у річищі цілісного підходу.

Мета статті – порівняти сучасні підходи до формування культури здоров'я студентської молоді в Україні та Польщі.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на зростання витрат на охорону здоров'я і прогрес у галузі діагностики та лікування, стан здоров'я людства не стає задовільним. Навіть у країнах з високим рівнем розвитку все ще існують проблеми у сфері здоров'я. Нині як у суспільній свідомості, так і на рівні особистості настав час змінити тип мислення і градацію духовних пріоритетів. Згідно з дефініцією, прийнятою Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), здоров'я визначається як стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки як

відсутність хвороб [3]. Такий підхід до розуміння сутності здоров'я провідні фахівці галузі вважають дискусійним, оскільки має надто загальний характер і не містить відомостей, на які можна було б спиратися у практичній діяльності.

Здоров'я, як і ціла низка інших медико-біологічних понять (життєздатність, адаптивність тощо), є абстрактною логічною категорією і визначається як життєздатність в її суб'єктивному вираженні. Людина є продуктом біологічної і соціальної еволюції. Її здоров'я залежить від спадковості та екологічних умов, які останнім часом суттєво погіршуються. Здоровий спосіб життя передбачає реалізацію комплексу єдиної науково обґрунтованої медико-біологічної і соціально-психологічної системи профілактичних заходів. Щодо цього важливого значення набувають заходи оптимізації способу життя завдяки правильному фізичному вихованню, поєднанню праці і відпочинку, розвитку сталості до психоемоційних перевантажень, подолання труднощів, пов'язаних зі складними екологічними умовами проживання і, що особливо необхідно, усуненню гіподинамії та гіпокінезії. Шкідливі фактори викликають мутації на генному та хромосомному рівнях, що призводить до тяжких захворювань, народження дітей з фізичними та розумовими вадами [2].

Наголосимо, що за систематичних занять фізичними вправами в організмі молоді людини відбувається низка морфологічних та функціональних змін, які зумовлюють значне розширення функціональних можливостей органів і систем та їх взаємозв'язок. Завдяки цьому підвищується специфічна і неспецифічна стійкість, опір молодого організму до впливу різних несприятливих чинників зовнішнього середовища.

Молодим людям не просто зберегти здоров'я у соціально-економічних та політичних реаліях сьогодення, загрозливій екології, в умовах інтенсифікації навчального процесу, ідеологічній неоднозначності, а також нестабільності родинних відносин. Загострюється і проблема збереження генетичного фонду нації. Крім того, прискорення темпу життя, інформаційна навала та збільшення кількості контактів людини вимагають оперативного ухвалення адекватних рішень. Тому за умов сьогодення культура здоров'я повинна включати не тільки навички збереження і зміцнення здоров'я, але й орієнтувати на створення соціальних умов життя, на усвідомлення необхідності залишати життєздатне потомство.

На думку М. Гончаренка, сучасна освіта не дає уявлення про реальну картину світу, про універсальні процеси всесвіту та роль людини у планетарному суспільстві, а також про мету її життя. Викривлений світогляд псує ціннісні орієнтації студентської молоді. М. Гончаренко стверджує, що життєвими орієнтирами повинні бути: «усвідомлення належності до великих систем життя – людства, планети; усвідомлення єдиних законів розвитку життя; колективна творчість, співпраця; відповідальність за себе, за свій колектив, народ, людство» [4, 28].

Низький рівень здоров'я сучасної молоді значною мірою також зумовлений відсутністю у неї інтересу до своєї особистості взагалі і до культури здоров'я зокрема. На нашу думку, проблему формування здорового способу життя студентської молоді можна розв'язувати засобами фізичної культури. Саме остання на етапі завершення розвитку і формування організму, в умовах низької якості медичного обслуговування студентської молоді і відсутності у неї достатнього рівня валеологічних знань є основним засобом відновлення і зміцнення здоров'я, ефективним джерелом підвищення загальної і розумової працездатності. Як стверджує Г. Іванова, «оптимізацію фізкультурно-оздоровчої роботи у вишах можна здійснити шляхом валеологічної освіти, яка поєднує вивчення навчального предмета з валеології та самостійні заняття фізичними вправами» [5, 6].

Українські науковці наголошують, що формування культури здоров'я повинно здійснюватися на принципах природовідповідності, культуровідповідності та гармонійного розвитку духовної та фізичної сфер особистості. Щодо фізичної культури особистості привертає увагу погляд російського дослідника В. Бальсевича, який вважає, що вона «сприяє вирішенню таких актуальних практичних завдань, як удосконалення культури праці, побуту, відпочинку, раціональне використання вільного часу, викорінення шкідливих звичок, усвідомлення необхідності раціонального харчування та забезпечує елементарне розуміння закономірностей розвитку і стереотипів поведінки людей, які відповідають сучасному стилю, темпу та якості життя» [1, 22]. Науковець стверджує, що фізична культура є одним із показників не тільки культури окремої людини, але й окремого народу і суспільства в цілому [1, 22].

Розвиток гуманістичної педагогіки та її валеологічне спрямування повинні базуватися на цілісному уявленні про людину, яка є здоровою за

умови гармонійного розвитку духу, душі й тіла. Формування культури здоров'я студентської молоді є складним багатогранним процесом, що потребує величезних зусиль багатьох людей, насамперед відповідальної державної політики в цій галузі та цілеспрямованої діяльності вищої школи. Соціальна, педагогічна та медична практика засвідчують, що, на жаль, заходи щодо формування здоров'я студентів не дають бажаних результатів. Отже, виникає необхідність у розробці нових підходів до формування здоров'я молоді. Запобігти небезпеці, що насувається, можна лише шляхом розроблення ефективної педагогічної системи формування культури здоров'я молоді людини.

Сучасні умови розвитку українського суспільства ставлять нові вимоги до системи освіти та виховання підростаючого покоління. Аналіз стану здоров'я населення України та перспектив виходу з кризового стану, в якому воно перебуває, доводить, що однією з найважливіших умов зміцнення здоров'я і профілактики захворювань є не тільки здійснення довготривалих та масштабних фізкультурно-оздоровчих програм, але й формування культури здоров'я. Варто зауважити, що фізична культура залишається недостатньо засвоєною більшістю громадян України, хоча можливості фізичної культури та спорту не викликають сумнівів. Про це свідчать наукові дослідження, багатий досвід застосування фізичних вправ, поява нових форм та методів оздоровлення (заняття східними оздоровчими системами, методи психорегуляції, загартовування, дієти, самотутні системи оздоровлення, створені аматорами).

Серед сучасних підходів до формування культури здоров'я студентської молоді, які існують у науково-педагогічному просторі Польщі, особливо вирізняються культурологічний, аксіологічний та особистісний. Відзначимо, що культура особистості молоді людини відображає рівень її розвитку (світогляд, система цінностей, характер діяльності та спілкування, поведінка й спосіб життя, багатство здібностей і творчих сил). Крім того, складовою частиною загальної культури особистості є культура здоров'я, яка розглядається як культурна цінність, визнана не тільки молодим, але й дорослим поколінням [6]. Польський дослідник Б. Куницький вважає, що в Польщі існує два основних підходи до формування культури здоров'я студентської молоді. Це професійний та оздоровчий підходи до фізичної культури як складника стилю студентського життя. «Професійний спорт є

короткотерміновою, минущою цінністю, бо фізична форма, від якої залежить результат, швидко зникає» [6, 38]. Тому після завершення професійної кар'єри автор рекомендує займатися оздоровчими видами спорту.

Високу ефективність формування культури здоров'я студентської молоді дозволить забезпечити сукупність теоретичних підходів та практичних заходів. Нова стратегія дій була прийнята у Польщі застосована в Національній програмі охорони здоров'я. Було змінено пріоритети, оскільки традиційні підходи (медична освіта, медичне виховання) не справили ефективного впливу на зміну способу життя людей. Програма пропонує стратегічну мету та ставить оперативні завдання. Стратегічною метою зміцнення здоров'я є оптимізація стану здоров'я окремих людей та груп населення. Щоб досягнути цього, сформовано цілу низку оперативних завдань, виконання яких оцінюється за допомогою емпіричних показників. На цій підставі, та з урахуванням вимог Євросоюзу у 2000 році було розроблено стратегію «Здоров'я для всіх» та запропоновано новий план дій щодо зміцнення здоров'я нації.

Основними оперативними завданнями цієї програми стали:

- скорочення захворюваності і передчасної смертності;
- зниження факторів ризику;
- зміна деяких оздоровчих практик;
- скорочення тривалості лікарняних;
- зниження витрат на охорону здоров'я;
- підвищення усвідомлення суспільством факторів, що впливають на здоров'я;
- удосконалення організаційних стандартів [7].

Сучасні стратегії покращанню здоров'я студентської молоді у Польщі наголошують на зміцненні здоров'я, яке є багатоаспектним явищем, що зумовлює різноманітність підходів до розв'язання проблем. Назвемо найзначніші з них.

1. Медичний підхід, найважливішим завданням якого є покращання стану здоров'я і профілактика захворювань.
2. Поведінковий підхід, який зосереджує увагу на зміні поведінки.
3. Освітнянський підхід, який є близьким до традиційної медичної освіти.

4. Маркетинговий підхід, що орієнтує на користувача з його специфічними рисами, потребами, очікуваннями і заміняє орієнтацію, яка існувала раніше, на вже виготовлений продукт.

5. Соціально орієнтований підхід [7].

Польські науковці розглядають перспективи подальшого розвитку концепції пропаганди здоров'я у категоріях «бажане й дійсне». Вони вважають, що в міру розширення сектора приватних послуг він буде брати на себе частину оздоровчих послуг, а уряд і відомства будуть зосереджувати увагу та виділяти кошти на запобіжні та пропагандистські заходи, що дає надію на значне покращання здоров'я студентської молоді.

Висновки. На державному рівні фізична культура студентської молоді має стати аксіологічним пріоритетом. На рівні особистості усвідомлення цінності фізичного здоров'я повинно спонукати молоду людину до раціонального фізичного тренування, спрямованого на збереження і зміцнення свого здоров'я підвищення працездатності, реалізацію генетичної програми довголіття, оскільки терміни життя для людини є невизначеними. Крім природного середовища, здоров'я студентської молоді визначає спосіб життя.

Серед сучасних підходів до формування культури здоров'я студентської молоді як в Україні, так і в Польщі переважають довгострокові комплексні програми. Здоровий спосіб життя передбачає реалізацію комплексу єдиної науково обґрунтованої медико-біологічної і соціально-психологічної системи профілактичних заходів. Щодо цього важливого значення набувають заходи оптимізації способу життя завдяки правильному фізичному вихованню, поєднанню праці і відпочинку, розвитку сталості до психоемоційних перевантажень, подоланню труднощів, пов'язаних зі складними екологічними умовами проживання і, що особливо необхідно, усуненню гіподинамії та гіпокінезії. Ґрунтовному вивченню цих проблем і будуть присвячені наші подальші публікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бальсевич В. К. Физическая подготовка в системе воспитания культуры здорового образа жизни человека / В. К. Бальсевич. // Теор. и практ. физ. культ. – 1990. – № 1. – С. 22 – 27.
2. Булич Э. Г. Здоровье человека: биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в её стимуляции / Э. Г. Булич. – К. : Олімпійська література, 2003. – 424 с.

3. Всесвітня організація охорони здоров'я Матеріал з вільної енциклопедії. [Електронний ресурс]. Ресурс доступу:

<http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%9E%D0%9E%D0%97>

4. Гончаренко М. С. Освітнянські проблеми валеології / М. С. Гончаренко // Формування, збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління як обов'язкова компонента системи національної освіти. – К. : Освіта, 1997. – С. 28 – 35.

5. Іванова Г. Є. Фізична підготовленість студентів у динаміці навчання в технічному вузі / Г. Є. Іванова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. праць. – Харків, 1999. – № 5. – С. 5 – 9.

6. Kunicki B. J. Sport jako składnik stylu życia młodzieży akademickiej / B. J. Kunicki // Problemy badania i rozwijania aktywności kulturalnej studentów. – Zielona Góra., 1988. – 172 с.

7. Żybura M. Pedagogika zdrowia : [Електронний ресурс] / Żybura M. – Режим доступу :

<http://www.szkolnictwo.pl/index.php?id=PU5375>.

РЕЗЮМЕ

В статтє освещаются современные подходы к формированию культуры здоровья студенческой молодежи, существующие в научно-педагогическом пространстве Украины и Польши; раскрыты новые правительственные стратегии здравоохранения, которые осуществляют страны Европейского Союза; обнаружено преимущество долгосрочных комплексных программ формирования культуры здоровья студенческой молодежи в Украине и Польше.

Ключевые слова: культура здоровья, здоровый образ жизни, студенческая молодежь, Европейский Союз, принцип природосоответствия, образование.

SUMMARY

The modern approaches to the formation of health culture of the students, existing in the science-educational area of Ukraine and Poland are represented in the article. It is discovered new governmental strategies of health protection, carrying out by countries of European Community, discovered the advantage of long-term comprehensive program for building a culture of health students in Ukraine and Poland.

Key words: health culture, healthy way-life, students, European Community, under the principle of nature, education.

УДК 37.014.25

Ю. Ю. Лисенко

Сумський державний педагогічний університет

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЯК ПРІОРИТЕТНА СФЕРА ДІЯЛЬНОСТІ ЄС

У статті розглянуто програми та проекти реалізації освітньої політики Європейського Союзу в контексті реформування освіти; розкрито сутність та можливості програм і проектів, що сприяють реформуванню національних освітніх систем, а також заходи, що запроваджуються для підвищення рівня та збільшення прозорості освітніх систем.

Ключові слова: Європейський Союз, освітня політика, освітня програма, освітня система, освітня реформа.